

“يمم /YMM” KÖKÜNÜN ART SÜREMLİ SEMANTİK İNCELEMESİ

THE DIACHRONIC SEMANTICS ANALYSIS OF THE ROOT “يمم /YMM”

Ramazan ÜNSAL¹, Mürsel ETHEM²

ÖZET: Allah Teâlâ ilk peygamberden son peygambere mesajlarını vahiy ile göndermiştir. Dolayısıyla Allah'ın vahiy göndermesi bir zaman süreci içerisinde gerçekleşmiştir. Her peygambere gönderilen vahiyler önce gönderilen vahiyleri tasdik etmektedir. Bu sebeple Kur'an'da kendinden önceki gönderilen vahiylerden alınmış ifadeler bulunmaktadır. Bu ifadelerin manasının doğru bir şekilde tespit edilebilmesi için artsüremlî semantik araştırmalara ihtiyaç vardır.

Artsüremlî semantik metot ile manasını tespit etmeye çalıştığımız “يمم /ymm” kökü de Kur'an'dan önceki vahiylerden Kur'an'a geçen ifadelerdendir. Kök Kur'an'da isim olarak önceki vahiylerdeki anlamıyla kullanılmış olmasına karşın fiil anlamında özellikle Türkçe meallerde problem bulunmaktadır. Bu çalışmamızda vahiy sürecinde Eski Ahit, Yeni Ahit ve Kur'an dönemlerinde “يمم /ymm” kökünün anlamıyla ilgili tespit edilen bu problemin çözümü sağlandı.

Anahtar sözcükler: Kur'an, teyemmüm, semantik.

ABSTRACT: Allah sent his messages to the prophets from the first to the last via revelation. That revelation process occurred in a course of time. Each of those revelations sent to the prophets confirms the earlier ones. That is why we find some statements in Quran resembling the statements of previous revelations. This leads us to the necessity of carrying out diachronic semantic researches so that we can ascertain their meaning correctly.

The root “يمم /ymm”, which we try to ascertain its meaning by the diachronic semantic method is one of the words that passed into Qur'an from the former revelations. There is no problem in understanding the meaning of that root word when it is used in noun form in Quran & earlier revelations. But whenever it is used in verb form it is mostly misunderstood specially in Turkish translations of Quran. This article tries to find out the solution of that problem and find out the true meaning of root “يمم /ymm” when it is used in verb form in old Testament, New Testament and Quran.

Keywords: Qur'an, dry ablution, semantics.

1. GİRİŞ

Kur'an-ı Kerim'de geçen anahtar kavramların anlamlarının, muradı ilahi doğrultusunda ve inzal olduğu zamanda muhatabının anladığı şekilde tespit edilmesi, tefsir ilmi açısından büyük önem arz etmektedir. Dil denilen olgu statik değil, anlam değişmelerine uğrayan, çevre dillerden etkilenen, çok anlamlılık kazandığı gibi anlam daralmasına da uğrayan dinamik bir yapıya sahiptir.

Kur'an-ı Kerim'de geçen “Teyemmüm” kavramının türetildiği “ymm” köküne Türkçe meallerde, fıkıh ilminde kazandığı, belirli hareketlerden oluşan ve abdest yerine geçen terim anlamı verilmektedir. Oysa İslami ilimlerin vahyin tamamlanmasından sonra oluştuğu bir gerçektir. İslami ilimlerin sonradan oluşmasıyla beraber doğal olarak kullandıkları terimler de sonradan oluşmuştur. Bu sebeptendir ki, meal sahipleri “ymm” köküne terim anlamını vermekle hataya düşmüşlerdir.

¹ Uzm. Öğretmen, MEB, ramazan_riza@hotmail.com

² Yrd. Doç. Dr. Pamukkale Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Temel İslam Bilimleri, murselahiska@gmail.com

Bazı ilim adamları bu kelimenin İbranice asıllı olduğunu belirtmektedirler.³ Bazı dilciler ise kelimenin Süryanice ve İbranice olabileceği gibi Koptik (antik Mısır dili) diline mensup bir kelime olabileceğini de öne sürmektedirler.⁴ Bazıları ise kelimenin Arapça olduğunu iddia ederek İbranice veya Süryanice olduğunu savunanlara sert bir şekilde karşı çıkmaktadırlar.⁵

Bu makalemizde, vahyin ilk peygamberden son peygambere kadar birbirini tasdik ederek devam eden bir süreçte sahip olduğunu göz önünde bulundurarak “ymm” kökünü, artsüremlili semantik araştırma yöntemini kullanarak Tevrat, İncil ve Kur’an’da yüklendiği anlamlarını araştırdık.

A. TANAH'TA “YMM” KÖKÜ

İncelediğimiz kelimenin Strong numarası H3220'dir. Söz konusu kelime Tanah'ta toplam isim olarak yaklaşık dört yüz kez geçmektedir. Kökün fiil olarak kullanımına Tevrat'ta rastlayamadık. Kanaatimizce kökün fiil anlamının olması da gerekirdi, olmamasının nedeni ise fiil anlamı ya unutulmuş, ya da isim olarak kullanımı daha baskın gelmiş olabileceği içindir. Günümüz İbrancesinde kök, Arapçadaki “kast, taammüt” anlamını çağrıştırmaktadır. İsrailoğullarının buldukları yere göre denizin batıda olması kökün “Akdeniz, batı” anlamlarına gelmesi yön ifade etmektedir. Bundan dolayı denize doğru “yönelmek, yeltenmek” anlamlarını zımnen de olsa içermektedir.

1. İbranice Sözlüklerinde “ymm” Kökü

1.1. Deniz

Kelimenin sahip olduğu temel anlamlarından birisi “deniz”dir.⁶ Kelimeye verilen diğer anlamların bazılarının ise bu temel anlama bağlı kaldığını söyleyebiliriz:

a. Denizcilik, Denizci⁷

³ Mukâtil b. Süleymân, *et-Tefsîrû'l-kebîr*, Müessesetü't-Tarihî'l-Arabî Yay., Beyrut 2002, II/59. Ayrıca bkz: Ebü'l-Fazl Celâlüddîn Abdurrahmân b. Ebî Bekr es-Süyûtî, *el-Mühezzeb fimâ vakaa fi'l-Kur'an'i mine'l-muarreb*, (şrh. et-Tihâmî er-Râcî el-Hâşimî), Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 1988, s. 141; Ebü'l-Leys Nasr b. Muhammed b. Ahmed b. İbrâhîm es-Semerkandî, *Bahru'l-ulûm*, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 1993, I/565. Bazı dilciler ise kelimenin Süryaniceden geldiğini aktarmaktadırlar: Ebû Bekr Muhammed b. el-Hasen b. Düreyd, *Cemheretü'l-luga*, Dâru'l-İlm li'l-Melâyîn, Beyrut 1987, I/171. Ayrıca bkz: Ebû Mansûr Muhammed b. Ahmed el-Ezherî, *Tehzîbü'l-luga*, ed-Dâru'l-Mısriyye, Mısır 1964, XV/642; Ebü'l-Fazl Cemâlüddîn Muhammed b. Mükerrrem İbn Manzûr, *Lisânü'l-Arab*, Dâru-Sâdır, Beyrut 1414, XII/647; Hans Wehr, *A Dictionary of Modern Written Arabic*, Otto Harrossowitz, 3. baskı, Wiesbaden 1971, s. 1109.

⁴ ElSaid M. Badawi ve Muhamad Abdel Haleem, *Arabic-English Dictionary of Qur'anic Usage*, Brill Yay., Leiden 2008, s. 1058; Muhammed Abduh ve Reşîd Rızâ, *Tefsîrû'l-menâr*, Dâru'l-Menâr, Kahire 1947, IX/95. Ayrıca bkz: Ahmet Mustafa el-Merâgî, *Tefsîrû'l-Merâgî*, Mektebetü ve Matbaatü Mustafa el-Bâbî el-Halebî, Kahire 1946, IX/45; Muhammed et-Tâhir b. Muhammed İbn Âşûr, *Tefsîrû't-tahrîr ve't-tenvîr*, Dâru't-Tünüsü, Tunus 1984, IX/75.

⁵ Ebü'l-Abbâs Şihâbüddîn Ahmed b. Muhammed b. İmâd İbnü'l-Hâim, *et-Tibyân fi tefsîri garîbi'l-Kur'ân*, Dâru'l-Garbi'l-İslâmî, Beyrut 2003, s. 169.

⁶ Avraham Even Shoshan, *HaMilon HeHadash*, Kiryath Sepher Yay., Kudüs 1979, III/964. Ayrıca bkz: Ernest Klein, *A Comprehensive Etymological Dictionary of the Hebrew Language for Readers of English*, Carta Yay., Kudüs 1987, s. 259; Haim Shachter, *The New Universal Hebrew-English Dictionary*, Yavneh Publishing House, Tel Aviv 1960, I/300; Isaiah Raffalovitch, *Anglo-Hebrew Modern Dictionary*, Express Yay., Londra 1926, s. 697; William Robertson, *Robertson's Compendious Hebrew Dictionary*, Bath Yay., y.y. 1814, s. 337; Abraham Solomon Waldstein, *English-Hebrew Dictionary*, Mizpah Publishing, Kudüs trsz, s. 544; Judah Ibn-Shmuel Kaufman, *English-Hebrew Dictionary*, Dvir Yay., Tel Aviv 1929, s. 585; Ben-Ami Scharfstein ve Raphael Sappan, *Milon Angli-İvri*, Dvir Yay., Tel Aviv 1961, s. 611; İsrail Benyakar ve Yuda Siliki, *Türkçe-İbranice, İbranice-Türkçe Sözlük*, İtahdut Yotsei Turkiya be-Israel, İsrail 2011, s. 128, 235.

b. Su Birikintisi

İbranicede “göl, nehir” gibi su birikintisine “ימ / yam” denmektedir.⁸

c. Havuz⁹

Sözlüklerde “ימ של שלמה /yam ŧel ŧlomô” ifadesi “mabette büyük havza” anlamına gelmektedir.¹⁰ “גאות הים /geût ha’yam” ifadesi ise gelgit olayında denizin kabarması anlamına gelen “met” demektir.¹¹

d. Körfez

İbranicede körfeze “לישון ים /lišôn yam” denmektedir.¹²

e. Denizaşırı ülkeler

İbranicede “מדינות הים /medinôt ha’yam” ifadesi “denizaşırı ülkeler” demektir.¹³

f. Sıcak su kaynağı

İbranicede “ימ /yem” kelimesi “sıcak su kaynağı” anlamına da gelmektedir.¹⁴ Söz konusu kelimenin kökeni incelediğimiz “ימ /yam” kelimesine benzemektedir. Fakat dilbilimcilerin yaptıkları araştırmalara göre kelimenin kökünün farklı olma ihtimali de vardır. Örneğin Yaratılış Kitabı, 36:24’de söz konusu kelimenin anlamı üzerinde ihtilaf edilmiştir. Hatta Or Yaşar, Sidur Ramak ve Amud A Tora Tanah’ın elde mevcut olan en eski Antik Yunanca çevirisi Septuaginta’daki bu sözcüğü çevirmeden bırakmıştır. Ayrıca kelimenin güvercin ve katır anlamına gelebileceği de bildirilmektedir.¹⁵

g. Çokluk

Kanaatimizce kelimeye verilen “çokluk/bereket” anlamı mecazendir. Bolluğun ve bereketin simgelerinden birisi de hiç şüphesiz ki denizdir.¹⁶

Ayrıca İbranicede “ימ התלמוד /yam hatalmud” ifadesi Talmud’un geniş yorumlarını ifade etmektedir.¹⁷

Türkçemizde kullandığımız “denizde damla” atasözü İbranicede “כטפה מן הים /ketipa min hayam” ifadesiyle dile getirilmektedir. Böylece denizin büyük, çok ve önemli bir şey olduğu ona kıyas edilen şeyin ise küçük, az ve önemsiz olduğu dile getirilmektedir.¹⁸

⁷ Klein, *A Comprehensive Etymological Dictionary*, s. 259. Ayrıca bkz: Shoshan, *HaMilon HeHadash*, III/964; Shachter, *The New Universal Hebrew-English Dictionary*, I/300; Benyakar ve Siliki, *Türkçe-İbranice, İbranice-Türkçe Sözlük*, s. 235.

⁸ Shoshan, *HaMilon HeHadash*, III/964. Ayrıca bkz: Klein, *A Comprehensive Etymological Dictionary*, s. 259.

⁹ Klein, *A Comprehensive Etymological Dictionary*, s. 259.

¹⁰ Shachter, *The New Universal Hebrew-English Dictionary*, I/300.

¹¹ Shachter, *The New Universal Hebrew-English Dictionary*, I/300. Ayrıca bkz: Raffalovitch, *Anglo-Hebrew Modern Dictionary*, s. 405. Denizle ilgili daha geniş kullanımlar için bkz: Kaufman, *English-Hebrew Dictionary*, s. 585-586.

¹² Shachter, *The New Universal Hebrew-English Dictionary*, I/300. Ayrıca bkz: Shoshan, *HaMilon HeHadash*, III/964. Raffalovitch, *Anglo-Hebrew Modern Dictionary*, s. 50; Francis Brown, Samuel Rolles Driver ve Charles Augustus Briggs, *A Hebrew and Chaldee Lexicon to the Old Testament*, Oxford University Press, Oxford 1939, s. 410.

¹³ Shachter, *The New Universal Hebrew-English Dictionary*, I/300. Benzer anlamlar için bkz: Raffalovitch, *Anglo-Hebrew Modern Dictionary*, s. 568.

¹⁴ Shoshan, *HaMilon HeHadash*, III/964.

¹⁵ Daha fazla bilgi için bkz: Moşe Farsi, *Tora ve Aftara, Bereşit*, Gözlem Yay., İstanbul 2010, s. 282-283. Ayrıca bkz: Shoshan, *HaMilon HeHadash*, III/964.

¹⁶ Shoshan, *HaMilon HeHadash*, III/964. Ayrıca bkz: Shachter, *The New Universal Hebrew-English Dictionary*, I/300.

¹⁷ Shoshan, *HaMilon HeHadash*, III/964.

¹⁸ Shoshan, *HaMilon HeHadash*, III/964.

h. Batı

Batı, İsrail’de Akdeniz’e doğru yer alan kara bölgesidir. İsrail haritasına bakıldığı zaman Akdeniz’in batı yönünde bulunduğu görülecektir. Bundan dolayı kelime “batı” anlamına gelmektedir. Dolayısıyla bu anlam denizle yakından ilişkilidir.¹⁹

Ayrıca Akdeniz/Batı bölgesinde bulunan ülkelere “uzakta bulunan ülkeler” anlamında “אי-הים /iyey hayam” denmektedir.²⁰

i. İcat

İbranicede “מצא את הימים במדבר /matsa et hayemîm bamidbar” ifadesi²¹ her hangi bir alanda yeni bir şeyi bulmayı ifade etmektedir.²²

1.2. Hayvan Türü

İbranicede söz konusu kökün bazı kelime terkipleriyle değişik anlamlara geldiğini tespit ettik. Maddeler halinde özetle şunlardır:

a. Kobay

İbranicede “הזיר-הים /hazir hayam” kelimesi “kobay” anlamına gelmektedir.²³

b. Ayı Balığı

İbranicede “פלבי-הים /kelev hayam” kelimesi “ayı balığı” anlamına gelmektedir.²⁴

c. Mors

“סוסי-הים /sus hayam” kelimesi de bir hayvan türü olan “balina atı, mors” anlamına gelmektedir.²⁵

2. Tanah Sözlüklerinde “ymm” Kökü

2.1. Su Kütleli

Fürst ve Davidson’un kelimeye verdikleri ilk anlam bir yerde biriken “su kütleli”dir. Gesenius ise “ים /yam” kelimesinin “okyanus veya onun herhangi bir uzantısı” olarak ifade etmektedir. Söz konusu diğer anlamlar da kök anlama bağlı kalınarak kazandığı yeni anlamlardır.²⁶

¹⁹ Bu manayı destekleyecek mahiyette “Yahudiler doğuya da “Negba” demektirler. Nitekim İsrail’in doğusunda orada “נגב /Negev” çölü bulunmaktadır. Shoshan, *HaMilon HeHadash*, III/964. Ayrıca bkz: Klein, *A Comprehensive Etymological Dictionary*, s. 259; Shachter, *The New Universal Hebrew-English Dictionary*, I/300; Benyakar ve Siliki, *Türkçe-İbranice, İbranice-Türkçe Sözlük*, s. 235; Brown, Driver ve Briggs, *A Hebrew and English Lexicon of the Old Testament*, s. 410.

²⁰ Shoshan, *HaMilon HeHadash*, III/964.

²¹ Deyimin sözlük anlamı şu şekildedir: “çölde su bulmak”.

²² Shoshan, *HaMilon HeHadash*, III/964.

²³ Shoshan, *HaMilon HeHadash*, III/964.

²⁴ Shoshan, *HaMilon HeHadash*, III/964.

²⁵ Shoshan, *HaMilon HeHadash*, III/964.

²⁶ Julius Fürst ve Samuel Davidson, *A Hebrew and Chaldee Lexicon to the Old Testament*, Bernhard Tauchnitz Yay., Leipzig 1867, s. 573. Ayrıca bkz: Marcus Jastrow, *A Dictionary of the Targumim the Talmud Babli, Yerushalmi, Midrashic Literature*, G. P. Putnam's Sons Yay., New York 1903, I/579; Heinrich Wilhelm Friedrich Gesenius, *Hebrew and Chaldee Lexicon to the Old Testament*, (haz. Tregelles), Baker Books Yay., A.B.D. 1996, s. 350.

a. Deniz²⁷

b. Büyük Nehir

Örneğin “Mısır Irmağı’ndan büyük Fırat Irmağı’na kadar...” cümlesinde gördüğümüz gibi “nehir, dere, çay, ırmak” anlamlarına gelmektedir.²⁸

2.2.Şarkı

“יָמִים /yamîm” kelimesi şiirsel dilde “şarkı” anlamında da kullanıldığı bildirilmektedir. Zikri geçen mana mecazi, teşbih ve mübalağa yoluyla elde edilmektedir.²⁹

2.3.Fırtına bulutları

İncelediğimiz kök aynı zaman “fırtına bulutları, bulut denizi” anlamlarına da gelmektedir.³⁰

2.4.Deniz yatağı

Sözlüklerde kelimeye verilen diğer bir anlam ise su ile doldurulmuş “deniz yatağı” manasıdır.³¹

2.5.Ordu

Mecazi olarak “tumultuous army /gürültülü ordu” anlamına gelmektedir. Ayrıca “ordu kitlesi, insan denizi” anlamına da gelmektedir.³²

2.6.Batı³³

2.7.Kozmetik Boya Şişesi³⁴

2.8. Un alıcısı, getiricisi³⁵

2.9. Şarap veya yağ baskı haznesi, tank, depo³⁶

2.10. Denizin kaynaması ve köpürmesi

Gesenius söz konusu kelimenin kök anlamının “denizin kaynaması/köpürmesi” tespitlerinde bulunmuştur.³⁷

2.11. Su hayatı³⁸

3. “ymm” Kökünün Tanah’taki Kullanımları

²⁷ Fürst ve Davidson, *A Hebrew and Chaldee Lexicon to the Old Testament*, s. 573. Ayrıca bkz: Jastrow, *A Dictionary of The Targumim*, 1/579; Gesenius, *Hebrew and Chaldee Lexicon to the Old Testament*, (haz. Tregelles), s. 350.

²⁸ Fürst ve Davidson, *A Hebrew and Chaldee Lexicon to the Old Testament*, s. 573. Ayrıca bkz: Jastrow, *A Dictionary of The Targumim*, 1/579; Gesenius, *Hebrew and Chaldee Lexicon to the Old Testament*, (haz. Tregelles), s. 350.

²⁹ Fürst ve Davidson, *A Hebrew and Chaldee Lexicon to the Old Testament*, s. 573. Ayrıca bkz: Gesenius, *Hebrew and Chaldee Lexicon to the Old Testament*, (haz. Tregelles), s. 350.

³⁰ Fürst ve Davidson, *A Hebrew and Chaldee Lexicon to the Old Testament*, s. 573.

³¹ Fürst ve Davidson, *A Hebrew and Chaldee Lexicon to the Old Testament*, s. 573.

³² Fürst ve Davidson, *A Hebrew and Chaldee Lexicon to the Old Testament*, s. 573. Ayrıca bkz: William Roy, *A Complete Hebrew-English Dictionary*, John F. Trow & Co. Yay., New York 1846, s. 291.

³³ Fürst ve Davidson, *A Hebrew and Chaldee Lexicon to the Old Testament*, s. 573. Ayrıca bkz: Gesenius, *Hebrew and Chaldee Lexicon to the Old Testament*, (haz. Tregelles), s. 350; Roy, *A Complete Hebrew-English Dictionary*, s. 291.

³⁴ Jastrow, *A Dictionary of The Targumim*, 1/579.

³⁵ Jastrow, *A Dictionary of The Targumim*, 1/579.

³⁶ Jastrow, *A Dictionary of The Targumim*, 1/579.

³⁷ Gesenius, *Hebrew and Chaldee Lexicon to the Old Testament*, (haz. Tregelles), s. 350.

³⁸ Roy, *A Complete Hebrew-English Dictionary*, s. 291.

“יַם /ymm” kökünün Tanah’taki anlamlarına geçmeden önce kökün Eski Ahit’te kullanımını gösteren bir tabloya yer vermek istiyoruz:

Strong's Number: 03220	
Original Word יַם	Word Origin from an unused root meaning to roar
Transliterated Word Yam	TDNT Entry TWOT - 871a
Phonetic Spelling yawm	Parts of Speech Noun Masculine
Definition	
<p>1. sea</p> <p>a. Mediterranean Sea</p> <p>b. Red Sea</p> <p>c. Dead Sea</p> <p>d. Sea of Galilee</p> <p>e. Sea (general)</p> <p>f. Mighty river (Nile)</p> <p>g. Thesea (the great basin in the temple court)</p> <p>h. Seaward, west, westward</p>	
King James Word Usage - Total: 396	
sea 321, west 47, westward 21, westside 4, seafaring men 1, south 1, western 1	

3.1. Deniz

Yukarıdaki tabloda da görüldüğü gibi incelediğimiz kök en çok “deniz” anlamında kullanılmıştır.³⁹ Ayrıca söz konusu kök bazı terkiplerle birlikte kullanılarak farklı manalarda da kullanıldığını müşahade etmekteyiz. Konunun daha iyi anlaşılabilmesi için birer örnek vererek söz konusu kelimelere açıklık getirmek istiyoruz:

a. Akdeniz

כָּל-הַמְּקוֹם, אֲשֶׁר תֵּדָרֵךְ בָּהּ-רַגְלְכֶם בּוֹ--לְכֶם יִהְיֶה: מִן-הַמְּדִבָּר וְהַלְבָנוֹן מִן-הַנְּהַר נָהָר-פָּרָת, וְעַד הַיַּם הָאֲחֵרֹן--יִהְיֶה, וְגַבְלְכֶם.

“Ayak basacağınız her yer sizin olacak. Sınırlarınız çölden Lübnan'a, Fırat Irmağı'ndan Akdeniz'e kadar uzanacak.”⁴⁰

Pasukta geçen “הַיַּם הָאֲחֵרֹן – hayam haaharôn” ifadesi Akdeniz anlamında kullanılmıştır. Aslında kelimenin tam çevirisi “sondaki denize” ya da “arkadaki denize” şeklindedir. Tanah'ta ana yön “doğu” olduğundan oraya dönük duran birinin arkası batıyı gösterir. Bundan dolayı “הַיַּם הָאֲחֵרֹן – hayam haaharôn” ifadesine Akdeniz denilmiştir.⁴¹

b. Kızıldeniz

וַיִּסַּב אֱלֹהִים אֶת-הַעַם דָּרֶךְ הַמְּדִבָּר, יַם-סוּף; וַחֲמֹשִׁים עָלוּ בְנֵי-יִשְׂרָאֵל, מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם.

³⁹ Daniel Kitabı 2. ve 4. pasuklarında “deniz” anlamında kullanılmakta olan “ים /yam” kelimesinin kökünün Aramiceden geldiği bildirilmektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz: <http://www.biblestudytools.com/lexicons/hebrew/kjv/yam-aramaic.html>, (08.12.2015).

⁴⁰ Yasanın Tekrarı, 11:24.

⁴¹ Moşe Farsi, *Tora ve Aftara, Devarim*, Gözlem Yay., İstanbul 2012, s. 244-245.

Böylelikle, Tanrı halkı **Kızıldeniz**'e doğru [götürürken] çöl yolundan dolaştırdı. İsraililer Mısır'dan tam donanımlı çıkmışlardı.⁴²

Metinde geçen “יָם-סוּף /yam sūf” terkihi “Sazlık Denizi” anlamına gelmektedir. Her ne kadar “יָם-סוּף /yam sūf” ifadesi hakkında farklı yorumlar ve görüşler olsa da çevirilerde karşılığını Kızıldeniz olarak görmekteyiz.⁴³

c. Ölü Deniz

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים, הַמַּיִם הָאֵלֶּה יוֹצְאִים אֶל-הַגְּלִילָה הַקְּדֻמוֹנָה, וַיֵּרְדוּ, עַל-הָעֲרָבָה; וּבְאוֹ הַיָּמָה, אֶל-הַיָּמָה הַמְּוֹצְאִים וְנִרְפְּאוּ הַמַּיִם.

Adam bana, “Bu sular doğu bölgesine doğru akıyor ve Araba’dan geçerek aşağıya inecek, sonra **Denize** ulaşacak. Bu sular denize dökülünce denizin suları da iyileşecek...”⁴⁴

Aslında “הַיָּמָה /hayama” kelimesi “belli bir deniz” demektir ve Ölü Deniz olduğu açıkça bildirilmemektedir. Fakat kelimenin geçtiği bağlam dikkate alındığında Ölü Deniz’den bahsedildiği öngörülmektedir.⁴⁵

3.2. Göl

İncelediğimiz “ymm” kökü Tanah’ın farklı yerlerinde “Kineret Gölü” ve “Nil nehri” anlamlarında geçmektedir:

a. Kineret Gölü

וַיֵּרְד הַגְּבֹל מִשָּׁפַם הַרְבֵּלָה, מִקְדָּם לְעֵינֵי; וַיֵּרְד הַגְּבֹל, וּמִחָה עַל-כְּתֵף יָם-כְּנֶרֶת קְדָמָה.

Sınır, Şefam’dan, Ayin’in doğusunda Rivla’ya inecek. Sınır (daha da) inip **Kineret Gölü’nün** doğu kıyısına temas edecek.⁴⁶

Günümüzdeki Teverya şehrinin yanındaki büyük Kineret Gölü’nün İbranicedeki adı “יָם-כְּנֶרֶת /yamkineret” şeklindedir.⁴⁷

b. Nil Nehri

וְנִשְׁתּוּ-מַיִם, מֵהַיָּם; וְנִקְרָא, יְקָרְב וְיִבֵּשׁ.

Nil’in suları çekilecek, Kuruyup çatlayacak yatağı⁴⁸.

Metinde geçen “מֵהַיָּם /mehayam” ifadesinin sözlük anlamı “denizden” demektir. Fakat kelimenin geçtiği bağlam dikkate alındığında söz konusu kelimedenden kastın Nil nehri olduğu anlaşılmaktadır.⁴⁹

3.3. Havuz

Söz konusu anlam genel manadaki “havuz” anlamında kullanıldığı gibi özel manada da “mabet içinde yer alan havuz” anlamında da kullanılmıştır.⁵⁰

3.4. Batı

⁴² Mısır’dan Çıkış, 13:18.

⁴³ Moşe Farsi, *Tora ve Aftara, Şemot*, Gözlem Yay., İstanbul 2007, s. 136-137.

⁴⁴ Hezekiel, 47:8.

⁴⁵ Ayrıca bkz: Hezekiel, 47:11, 18.

⁴⁶ Sayılar, 34:11.

⁴⁷ Moşe Farsi, *Tora ve Aftara, Bamidbar*, Gözlem Yay., İstanbul 2010, s.667-669.

⁴⁸ Yeşaya, 19:5.

⁴⁹ Ayrıca bkz: Yeşaya, 18:2; Nahum, 3:8.

⁵⁰ 1. Krallar, 7:23, 24; 2. Korintliler, 4:3; 2. Krallar, 25:13.

Tanah'ın farklı yerlerinde söz konusu kök “batı”, “batıya doğru” ve “batı tarafı” gibi farklı anlamlarda da kullanılmaktadır.⁵¹

Değerlendirme

Arapçada kullanılan “ymm” kökünün İbranicedeki karşılığı olan “יָם /yam” sözcüğü araştırılarak genelde isim olarak “deniz” anlamına geldiği tespit edilmiştir. Bununla beraber geçtiği bağlam ve beraberinde kullanılan sözcüklere göre az da olsa mana açısından farklılık arz ettiğini söylememiz mümkündür. “ymm” kökü Tanah'ta fiil olarak kullanılmamıştır. Ancak yönleri ifade etmek için kökün kullanılması “yönelmek, kastetmek, hedeflemek, amaçlamak” anlamlarını zımında barındırmaktadır.

B. YENİ AHİT'TE “YMM” KÖKÜ

Yeni Ahitte “יָם /ymm” kökü hem isim hem de fiil olarak geçmektedir. Fiil olarak “yemin etmek, ant içmek” anlamında kullanılmaktadır. Süryanice sözlüklerde de kökün isim olarak anlamları İbranice sözlüklerdeki anlamlarla bire bir örtüşmektedir. Mesela Payne Smith temel anlam olarak “ymm” köküne “deniz ve göl” anlamlarını vermiştir. Diğer anlamları da “sahil, Tuz Denizi, Ölü Deniz, Büyük Deniz, Akdeniz” gibi deniz ile ilgili türevlerden oluşmaktadır.⁵²

Aşağıda Matta İncilinden verdiğimiz örnekte de göreceğimiz üzere kök “deniz” anlamında kullanılmıştır. Metinde göklerin egemenliği denize atılan ağa benzetilmiştir. Ağ dolunca çekilip işe yarayan balıklar kaplara konulurken işe yaramayan kötü balıklar atılır. Aynı şekilde iyi insanların cennete gireceği kötü kişilerin de cehenneme atılıp ceza göreceği anlatılmıştır.

ܕܗܘܐ ܕܢܘܨܬܐ ܕܡܠܟܘܬܐ ܕܥܠܡܝܢܐ ܕܥܠܡܝܢܐ ܕܥܠܡܝܢܐ ܕܥܠܡܝܢܐ ܕܥܠܡܝܢܐ ܕܥܠܡܝܢܐ

ܕܗܘܐ ܕܢܘܨܬܐ ܕܡܠܟܘܬܐ ܕܥܠܡܝܢܐ ܕܥܠܡܝܢܐ ܕܥܠܡܝܢܐ ܕܥܠܡܝܢܐ ܕܥܠܡܝܢܐ

47. “Yine Göklerin Egemenliği, **denize** atılan ve her çeşit balığı toplayan ağa benzer. 48. Ağ dolunca onu kıyıya çekerler. Oturup işe yarayan balıkları kaplara koyar, yaramayanları atarlar.⁵³

“ymm” kökü İncil metinlerinde “deniz” anlamından sonra “göl” anlamında kullanılmış nadiren de “su, nehir kıyısı” anlamlarını yüklenmiştir.

ܕܗܘܐ ܕܢܘܨܬܐ ܕܡܠܟܘܬܐ ܕܥܠܡܝܢܐ ܕܥܠܡܝܢܐ ܕܥܠܡܝܢܐ ܕܥܠܡܝܢܐ ܕܥܠܡܝܢܐ ܕܥܠܡܝܢܐ

16. İsa, Celile **Gölü'nün** kıyısından geçerken, **göle** ağ atmakta olan Simun ile kardeşi Andreas'ı gördü. Bu adamlar balıkçıydı.⁵⁴

ܕܗܘܐ ܕܢܘܨܬܐ ܕܡܠܟܘܬܐ ܕܥܠܡܝܢܐ ܕܥܠܡܝܢܐ ܕܥܠܡܝܢܐ ܕܥܠܡܝܢܐ ܕܥܠܡܝܢܐ ܕܥܠܡܝܢܐ

ܕܗܘܐ ܕܢܘܨܬܐ ܕܡܠܟܘܬܐ ܕܥܠܡܝܢܐ ܕܥܠܡܝܢܐ ܕܥܠܡܝܢܐ ܕܥܠܡܝܢܐ ܕܥܠܡܝܢܐ ܕܥܠܡܝܢܐ

⁵¹ Yaratılış, 12:8, 13:14, 28:14; Mısır'dan Çıkış, 10:19, 26:22, 26:27, 27:12, 36:27, 36:32.

⁵² J. Payne Smith, *A Compendious Syriac Dictionary*, Oxford, New York 1903, s. 193; Hassano Bar Bahlule, *Lexicon Syriacum*, E Reipublicae Typographaeo, Paris 1901, s. 846.

⁵³ Matta, 13:47, 48.

⁵⁴ Markos, 1:16.

24. Gidip İsa'yı uyandırarak, “Efendimiz, Efendimiz, öleceğiz!” dediler. İsa kalkıp rüzgârı ve **kabaran dalgaları** azarladı. Fırtına dindi ve ortalık sülîman oldu.⁵⁵ İsa öğrencilerine, “Nerede imanınız?” dedi. Onlar korku ve şaşkınlık içindeydiler. Birbirlerine, “Bu adam kim ki, rüzgâra, **suya** bile buyruk veriyor, onlar da sözünü dinliyor!” dediler.⁵⁵

“ymm” kökü İncillerde fiil olarak “yemin etmek” anlamını yüklenmiştir. Ses dönüşüm sistemine göre kurallara uygun herhangi bir harf dönüşümü olmamıştır. Yemin ederken öfke halinin de mevcut olduğu kökün geçtiği metinlerden anlaşılmaktadır.

يَمِينُ يَمِينُ يَمِينُ يَمِينُ يَمِينُ يَمِينُ يَمِينُ يَمِينُ يَمِينُ يَمِينُ

يَمِينُ يَمِينُ يَمِينُ يَمِينُ يَمِينُ يَمِينُ يَمِينُ يَمِينُ يَمِينُ يَمِينُ

يَمِينُ يَمِينُ يَمِينُ يَمِينُ يَمِينُ يَمِينُ يَمِينُ يَمِينُ يَمِينُ يَمِينُ

20. Öyleyse sunak üzerine **ant içen**, hem sunağın hem de sunaktaki her şeyin üzerine **ant içmiş** olur. 21. Tapınak üzerine ant içen de hem tapınak, hem de tapınakta yaşayan Tanrı üzerine **ant içmiş** olur. 22. Gök üzerine ant içen, Tanrı'nın tahtı ve tahtta oturanın üzerine **ant içmiş** olur.⁵⁶

Yüklenmiş anlamları tespit etmeye çalıştığımız “ymm” kökü vahiy sürecinde Yeni Ahit bölümünde Tevrat'taki isim olarak “deniz, göl, nehir” anlamını yüklenmesinin yanında, deniz ve bileşenleri ile aynı anlamları içermektedir. Tevrat dönemi anlamlarından farklı olarak Yeni Ahit döneminde fiil anlamının da olmasıdır. Kök fiil olarak öfkeli, sinirli ve hatta küfürlü bir ruh halinde “yemin etmek, ant içmek” anlamlarını yüklenmiştir.

C. KUR'AN'DA “YMM” KÖKÜ

“ymm” kökü isim olarak aynı kalıp şekliyle Kur'an'da toplam sekiz defa tekrarlanmaktadır.⁵⁷ Yine Kur'an'da “ymm” kökü fiil olarak tefa'ul kalıbında üç defa geçmektedir. Bu kökten türetilen kelimelerin Kur'an'daki toplam kullanımını ise on birdir.

1. Erken Dönem Arapça Sözlüklerinde “ymm” Kökü

1.1. Deniz

Köke verilen ilk anlamlardan birisi “deniz”dir. Dilciler denizi “uçsuz bucaksız” olarak tanımlamışlardır.⁵⁸ İbn Manzûr'a göre dilciler bu konuda hemfikirdirler.⁵⁹ Bununla beraber söz konusu kök, türemiş veya terkip içinde kullanıldığında biraz da olsa farklı anlamlara gelmektedir. Fakat dikkatle incelendiğinde kökün temel anlamı olan “deniz” anlamıyla irtibat kurmak mümkündür.

⁵⁵ Luka, 8:24, 25.

⁵⁶ Matta, 23:20, 21, 22.

⁵⁷ A'râf, 7/136; Tâhâ, 20/39, 78, 97; Kasas, 28/7, 40; Zâriyât, 51/40.

⁵⁸ Ebû Abdîrrahmân el-Halîl b. Ahmed el-Ferâhîdî, *Kitâbü'l-ayn muratteben alâ hurûfi'l-mu'cem*, Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, Beyrut 2003, VIII/431. Ayrıca bkz: İbn Düreyd, *Cemheretü'l-luga*, I/171; Ezherî, *Tehzîbü'l-luga*, XV/641; Ebü'l-Kâsım es-Sâhib İsmâîl b. Abbâd, *el-Muhît fî'l-luga*, Âlemü'l-Kütüb, Beyrut 1994, X/463; Ebû Nasr İsmâîl b. Hammâd el-Cevherî, *es-Sihâh*, Dâru'l-İlm li'l-Malâyin, 4. baskı, Beyrut 1990, V/2065; Ebü'l-Hasen Alî b. İsmâîl b. Sîde el-Mürsî, *el-Muhkem ve'l-muhîtu'l-a'zam*, (thk. Abdu'l-Hamid Hinravî), Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, Beyrut 2000, X/579; İbn Manzûr, *Lisânü'l-Arab*, XII/647; Ebü'l-Abbâs Ahmed b. Muhammed b. Alî el-Feyyûmî, *Misbâhu'l-münîr*, Lübnan Yay., Beyrut 1987 s. 261; Ebü't-Tâhir Mecdüddîn Muhammed b. Ya'kûb b. Muhammed el-Fîrûzâbâdî, *el-Kâmûsü'l-muhît*, Risâle Yay., 8. baskı, Beyrut 2005, s. 1172; Muhammed el-Murtazâ el-Hüseynî ez-Zebîdî, *Tâcü'l-arûs min cevâhiri'l-Kâmûs*, et-Türâsü'l-Arabî, Kuveyt 2001, XXXIV/139.

⁵⁹ İbn Manzûr, *Lisânü'l-Arab*, IV/42.

1.1.1. Nil Nehri

Ezherî, ayette geçen⁶⁰ “ymm” kökünün “Nil Nehri” anlamında kullanıldığını bildirmektedir.⁶¹

1.1.2. Boğulmak

Kökün fiil hali kullanılarak “denize düşen ve boğulan” anlamına geldiği aktarılmaktadır.⁶²

1.1.3. Suyun Taşması

Arapçada sahil kenarındaki suyun taşmasına ve oraları örtmesine “يُمُّ السَّاحِلِ – yümme’s-sâhil” denmektedir.⁶³ Kökün bu tür anlamları deniz kelimesine yardımcı fiiller eklenerek yapılmış fiil anlamlarıdır. Kökün fiil olarak sözlükte temel anlamı “kastetmek”tir.

1.2. Kastetmek

Kelimeye en çok verilen anlamlardan birisi de “kastetmek”tir. İbn Abbâd örnek olarak “yaralamaya kalkışmak, yeltenmek, kastetmek” manasını vermiş ve böylece “adamın ölümünü hazırlamak” şeklinde açıklamıştır.⁶⁴ Daha sonra ise bu kelime terim halini alarak bildiğimiz teyemmüm anlamında kullanılmaya başlamıştır.⁶⁵ Fakat bazı lügatçiler teyemmüm kelimesinin “الام – el-emmü” kökünden geldiğini söylemektedirler.⁶⁶

1.3. Kuş Türü

Sözlüklerde aktarılan ifadeye göre “اليمامة/el-yemâmeh” ifadesi “güvercin” demektir.⁶⁷

1.4. Özel İsim

Arapçada “يَمَامَةٌ /yemâme” ifadesi bir kadın ismidir. Aynı şekilde bir mekânın da adıdır.⁶⁸

1.5. Her İsteğini Elde Eden

Araplar “رجل ميمم /racülün müyemmemün” ifadesini “her istediğine ulaşan kişi” için kullanmaktadırlar.⁶⁹

2. Son Dönem Arapça Sözlüklerinde “ymm” Kökü

2.1. Deniz

⁶⁰ Taha, 20/39.

⁶¹ Ezherî, *Tehzîbü'l-luga*, XV/642. Ayrıca bkz: İbn Manzûr, *Lisânü'l-Arab*, XII/647.

⁶² Ferâhîdî, *Kitâbü'l-ayn*, VIII/431. Ayrıca bkz: Ezherî, *Tehzîbü'l-luga*, XV/642 Cevherî, *Sihâh*, V/2065; Ebü'l-Hüseyn Ahmed b. Fâris b. Zekeriyâ, *Mu'cemü mekâyisi'l-luga*, Daru'l-Fikr, Beyrut 1979, VI/153; İbn Sîde, *Muhkem*, X/579; İbn Manzûr, *Lisânü'l-Arab*, XII/647; Fîrûzâbâdî, *Kâmûsü'l-muhît*, s. 1172; Zebîdî, *Tâcü'l-arûs*, XXXIV/139.

⁶³ Ferâhîdî, *Kitâbü'l-ayn*, VIII/431. Ayrıca bkz: Ezherî, *Tehzîbü'l-luga*, XV/642; İbn Sîde, *Muhkem*, X/579; İbn Manzûr, *Lisânü'l-Arab*, XII/647; Fîrûzâbâdî, *Kâmûsü'l-muhît*, s. 1173; Zebîdî, *Tâcü'l-arûs*, XXXIV/142.

⁶⁴ Sâhib b. Abbâd, *Muhît fî'l-luga*, X/463. Ayrıca bkz: Cevherî, *Sihâh*, V/2064; İbn Fâris, *Mu'cemü mekâyisi'l-luga*, VI/152; İbn Manzûr, *Lisânü'l-Arab*, XII/648; Feyyûmî, *el-Misbâhu'l-münîr*, s. 261; Zebîdî, *Tâcü'l-arûs*, XXXIV/140.

⁶⁵ Fîrûzâbâdî, *Kâmûsü'l-muhît*, s. 1172; Zebîdî, *Tâcü'l-arûs*, XXXIV/141.

⁶⁶ Ferâhîdî, *Kitâbü'l-ayn*, VIII/431. Ayrıca bkz: İbn Sîde, *Muhkem*, X/579; İbn Manzûr, *Lisânü'l-Arab*, XII/647; Fîrûzâbâdî, *Kâmûsü'l-muhît*, s. 1172; Zebîdî, *Tâcü'l-arûs*, XXXIV/140.

⁶⁷ Ferâhîdî, *Kitâbü'l-ayn*, VIII/431. Ayrıca bkz: Ezherî, *Tehzîbü'l-luga*, XV/642; Sâhib b. Abbâd, *Muhît fî'l-luga*, X/463; Cevherî, *Sihâh*, V/2065; İbn Fâris, *Mu'cemü mekâyisi'l-luga*, VI/153; İbn Sîde, *Muhkem*, X/579; İbn Manzûr, *Lisânü'l-Arab*, XII/647; Feyyûmî, *Misbâhu'l-münîr*, s. 261; Fîrûzâbâdî, *Kâmûsü'l-muhît*, s. 1172; Zebîdî, *Tâcü'l-arûs*, XXXIV/140.

⁶⁸ Ferâhîdî, *Kitâbü'l-ayn*, VIII/431. Ayrıca bkz: Ezherî, *Tehzîbü'l-luga*, XV/642; Sâhib b. Abbâd, *Muhît fî'l-luga*, X/463; Cevherî, *Sihâh*, V/2065; İbn Sîde, *Muhkem*, X/579; İbn Manzûr, *Lisânü'l-Arab*, XII/648; Feyyûmî, *Misbâhu'l-münîr*, s. 261; Fîrûzâbâdî, *Kâmûsü'l-muhît*, s. 1172-1173; Zebîdî, *Tâcü'l-arûs*, XXXIV/141-142.

⁶⁹ İbn Fâris, *Mu'cemü mekâyisi'l-luga*, VI/153. Ayrıca bkz: Fîrûzâbâdî, *Kâmûsü'l-muhît*, s. 1173; Zebîdî, *Tâcü'l-arûs*, XXXIV/140.

Kelimeye verilen yaygın anlamlardan birisi de “deniz”dir.⁷⁰ Bunun dışında kök fiil olarak kullanıldığında, yine denizle alakalı bazı manalar elde edilmiştir:

2.1.1. Boğulmak

Arapçada birinin denize atılması ve boğulmasını bu kelimenin meçhul hali kullanılarak ifade edilmektedir.⁷¹

2.1.2. Suyun Taşması

Arapçada denizin sahil kenarındaki suyun taşmasına ve oraları örtmesine “يُمُّ السَّاحِلِ – yümme’s-sâhil” denmektedir.⁷²

2.2. Kastetmek

Kök tef’îl kalıbında “yönelmek” anlamına gelmektedir.⁷³ Aynı şekilde kelime teyemmüm etmek anlamına da içermektedir.⁷⁴

2.3. Kuş Türü

Sözlüklerde kelimenin güvercin anlamına geldiği bildirilmektedir.⁷⁵

2.4. Yılan Türü

Arapçada “el-yemm” kelimesi “حَيَّةٌ /yılan” anlamına gelmektedir.⁷⁶

2.5. İstedığıne Ulaşan

Araplar “رَجُلٌ مَيِّمٌ /racülün müyemmemün” ifadesini “her istediğine ulaşan kişi”yi ifade etmek için kullanmaktadırlar.⁷⁷

3. Kur’an Sözlüklerinde “ymm” Kökü

Kur’an’da toplam on bir defa kullanılan köke verilen manaları şu şekilde sıralamamız mümkündür:

3.1. Deniz

“ymm” kökünün Kur’an’da kazandığı isim olarak temel anlamı “deniz”dir.⁷⁸ Bununla beraber kelime fiil ve isim olarak kullanıldığında şu anlamlara da gelmektedir:

⁷⁰ Louis Maluf, *el-Müncid fi’l-lügati ve’l-edebi ve’l-ulum*, el-Matbaatu’l-Katulikiyye, Beyrut 1956, s. 926. Ayrıca bkz: Wehr, *A Dictionary of Modern Written Arabic*, s. 1109; İbrahim Mustafa, Hamid Abdülkadir, Ahmed Hasan Zeyyat ve Muhammed Ali Neccar, *el-Mu’cemu’l-vasît*, Mektebetü’ş-Şuruki’d-Devliyye, Kahire 2004, II/1096; İbrahim Medkûr, *el-Mu’cemü’l-vecîz*, Talim ve Terbiye Bakanlığı Özel Baskı, Mısır 1994, s. 687; Serdar Mutçalı, *Arapça-Türkçe Sözlük*, Dağarcık, İstanbul 1995, s. 1022.

⁷¹ Maluf, *Müncid*, s. 926. Ayrıca bkz: Heyet, *Mu’cemu’l-vasît*, II/1096.

⁷² Maluf, *Müncid*, s. 926. Ayrıca bkz: Heyet, *Mu’cemu’l-vasît*, II/1096.

⁷³ Edward William Lane, *An Arabic-English Lexicon*, Librairie Du Liban Yay., Beyrut 1968, VIII/3064. Ayrıca bkz: Maluf, *Müncid*, s. 926; Heyet, *Mu’cemu’l-vasît*, II/1096; Cübrân Mes’ûd, *er-Râid*, Dâru’l-İlm li’l-Melâyin, Beyrut 1992, s. 879; Medkûr, *Mu’cemü’l-vecîz*, s. 687; Mutçalı, *Arapça-Türkçe Sözlük*, s. 1022.

⁷⁴ Lane, *An Arabic-English Lexicon*, VIII/3064. Ayrıca bkz: Maluf, *Müncid*, s. 926-927; Heyet, *Mu’cemu’l-vasît*, II/1096; Mes’ûd, *Râid*, s. 879; Medkûr, *Mu’cemü’l-vecîz*, s. 687.

⁷⁵ Lane, *An Arabic-English Lexicon*, VIII/3064. Ayrıca bkz: Maluf, *Müncid*, s.927; Wehr, *A Dictionary of Modern Written Arabic*, s. 1109; Heyet, *Mu’cemu’l-vasît*, II/1096; Medkûr, *Mu’cemü’l-vecîz*, s. 687; Mutçalı, *Arapça-Türkçe Sözlük*, 1022.

⁷⁶ Maluf, *Müncid*, s. 927.

⁷⁷ Heyet, *Mu’cemu’l-vasît*, II/1096.

⁷⁸ Rağib el-İsfahânî, *el-Müfredât fi garîbi’l-Kur’ân*, Dâru’l-Kalem, 4. baskı, Şam 2009, s. 893. Ayrıca bkz: Mehmet Okuyan, *Çok Anlamlılık Bağlamında Kur’ân Sözlüğü*, Düşün Yay., İstanbul 2015, s. 899; John Penrice, *A Dictionary and*

3.1.1. Denize Atılmak

İncelediğimiz kelime edilgen fiil olarak “birisinin denize atılması” anlamında kullanılmaktadır.⁷⁹

3.1.2. Nehir⁸⁰

3.1.3. Suyun Taşması⁸¹

3.2. Kastetmek

Arapçada “ymm” kökünden gelen ve “يَمَمْتُ كَذَا /yemmettü kezâ” ile “تَيَمَّمْتُهُ /teyemmettühû” şeklinde kullanılan kalıp “bir şeye kast etmeyi” ifade etmektedir. Aynı şekilde “تَيَمَّمْتُهُ /teyemmettühû” ifadesi “sadece belli bir kişiyi hedeflemek” anlamına gelmektedir.⁸²

Burada hemen belirtmek isteriz ki Müfredat’ın mütercimleri kelimeyi yanlış tercüme yapmışlardır. Nitekim mütercimler metni tercüme ederken⁸³ kelimenin anlamının “kastetmek” olduğunu söyleseler de verdikleri örnekte⁸⁴ zikri geçen “فَتَيَمَّمُوا صَعِيدًا طَيِّبًا” ifadesini “teyemmüm edin...” şeklinde tercüme ederek yukarıdaki “kastetmek” ifadesiyle çelişkiye düşmektedirler. Aslında, İsfahânî’nin de açıkça belirttiği gibi, ayette geçen “فَتَيَمَّمُوا /feteyemmemû” ifadesi temiz bir toprağa doğru “yeltenin” demektir. Benzer hatayı Mehmet Okuyan da yapmaktadır. Ele aldığı kelimeye verdiği üç farklı anlamdan birisi de “teyemmüm etmek”tir. Fakat Okuyan’ın örnekleri İsfahânî’nin verdiği örneklerden farklı değildir.⁸⁵

3.3. Kuş Türü

Sözlüklerde aktarılan ifadeye göre “الِيَمَامُ /el-yemâm” ifadesi yaban güvercininden daha küçük olan bir kuş türüdür.⁸⁶

3.4. Özel İsim

Arapçada “يَمَامَةٌ /yemâme” ifadesi bir kadın ismidir.⁸⁷ Aynı şekilde bir şehrin adıdır.⁸⁸

4. Tefsirlerde “ymm” Kökü

Kur’an-ı Kerim’de daha önce de belirttiğimiz gibi “ymm” kökü fiil olarak üç ayette geçmektedir. Bu ayetlerin ikisi teyemmüm abdesti ile ilgili iken diğer ayet de ticaret malları ile alakalıdır. Fiil olarak “ymm” kökü “تعمد” ve “تقصد” yani “kastetmek, amaçlamak, niyet etmek, yeltenmek, kalkışmak, yönelmek, bir tarafa doğru gitmek istemek” anlamlarına gelmektedir.

4.1. Kastetmek

Glossary of the Koran, Adam Yay., Londra 1873, s. 165; İbrahim Medkûr, *Mu’cemü elfâzi’l-Kur’âni’l-kerîm*, el-İdaratü’l-’Âme li’l-Mu’cemât ve İhya’it-Türâs Yay., Kahire 1989, II/1220; Badawi ve Abdel Haleem, *Arabic-English Dictionary of Qur’anic Usage*, s. 1058; Arthur Jeffery, *The Foreign Vocabulary of the Qur’an*, Brill Yay., Leiden 2007, s. 293.

⁷⁹ Penrice, *A Dictionary and Glossary of the Koran*, s. 165.

⁸⁰ Penrice, *A Dictionary and Glossary of the Koran*, s. 165. Ayrıca bkz: Badawi ve Abdel Haleem, *Arabic-English Dictionary of Qur’anic Usage*, s. 1058; Jeffery, *The Foreign Vocabulary of the Qur’an*, s. 293.

⁸¹ Jeffery, *The Foreign Vocabulary of the Qur’an*, s. 293.

⁸² İsfahânî, *Müfredât*, s. 893. Ayrıca bkz: Okuyan, *Çok Anlamlılık Bağlamında Kur’ân Sözlüğü*, s. 899; Medkûr, *Mu’cemü elfâzi’l-Kur’âni’l-kerîm*, II/1219; Badawi ve Abdel Haleem, *Arabic-English Dictionary of Qur’anic Usage*, s. 47, 1058.

⁸³ Metin şu şekildedir: “يَمَمْتُ كَذَا” ve “تَيَمَّمْتُهُ” fiilleri, kastetmeyi ifade eder.” İsfahânî, *Müfredât*, s. 893.

⁸⁴ Nisa, 4/43.

⁸⁵ Bkz: Okuyan, *Çok Anlamlılık Bağlamında Kur’ân Sözlüğü*, s. 899.

⁸⁶ İsfahânî, *Müfredât*, s. 893.

⁸⁷ İsfahânî, *Müfredât*, s. 893.

⁸⁸ İsfahânî, *Müfredât*, s. 893.

Kökün kastetmek anlamıyla alakalı olarak Kur’an’dan iki örnek ayet vererek açıklamak istiyoruz.

Örnek I

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَنْفِقُوا مِنْ طَيِّبَاتِ مَا كَسَبْتُمْ وَمِمَّا أَخْرَجْنَا لَكُمْ مِنَ الْأَرْضِ وَلَا تَيَمَّمُوا الْخَبِيثَ مِنْهُ تُنْفِقُونَ وَلَسْتُمْ بِآخِذِيهِ إِلَّا أَنْ تُغْنُوا فِيهِ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ غَنِيٌّ حَمِيدٌ

“Ey inananlar! Kazandıklarınızın ve yerden sizin için çıkardıklarımızın iyilerinden (başkaları için de) harcayın! Göz yummadan alamayacağımız kötü şeyleri de hayır diye harcamaya **niyetlenmeyin!** Bilin ki, Allah, kendine yeten, çok övülendir.”⁸⁹

Bakara 2/267. ayetinde geçen “ymm” köküne fiil olarak meal sahiplerinin kahir çoğunluğu “kalkışmak, ...e kalkmak, yeltenmek” anlamlarını yüklemişlerdir. Bu anlamlardan farklı olarak Akdemir, köke “niyetlenmek” anlamını verirken Esed ise “seçmek”⁹⁰ anlamını vermiştir. Söz konusu ayette geçen kökün, teyemmüm abdesti ile ilgili olmadığı için meal sahipleri “ymm” köküne sözlüklerdeki temel anlamı vermişlerdir. Kanaatimizce isabet ettikleri anlaşılmaktadır. Tefsirlerde ise köke sözlük anlamını veren müfessirlerin tamamı “kastetmek, kalkışmak, yeltenmek, taammüden” anlamlarına gelen “تعمد” ve “تقصد” sözcükleriyle yorumlamışlardır.⁹¹

Örnek II

وَإِنْ كُنْتُمْ مَرْضَىٰ أَوْ عَلَىٰ سَفَرٍ أَوْ جَاءَ أَحَدٌ مِنْكُمْ مِنَ الْغَائِطِ أَوْ لَامَسْتُمُ النِّسَاءَ فَلَمْ تَجِدُوا مَاءً فَتَيَمَّمُوا صَعِيدًا طَيِّبًا فَامْسَحُوا بِوُجُوْهِكُمْ وَأَيْدِيكُمْ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَفُوًّا غَفُورًا

“...Bununla birlikte, eğer hasta veya yolculukta iseniz veya tuvaletten gelmişseniz ya da kadınlara dokunmuşsanız ve (bu gibi durumlarda) su da bulamamışsanız, o zaman temiz bir toprak **bulup** (onunla) yüzünüzü ve ellerinizi mesh edin! Kuşkusuz ki, Allah çok affeden, çok bağışlayandır.”⁹²

Çalışmamızın girişinde de bahsettiğimiz gibi İslamî disiplinler Hz. Muhammed’in vefatından sonra oluşmuştur. Fıkıh ilmindeki fikhî bir terim olan teyemmüm, bazı hareketlerden oluşan ve abdest yerine geçen bir fıkıh kavramıdır. Teyemmüm sözcüğü de sonradan fıkıh ilminde terim anlamıyla kullanılmaya başlamıştır. Dolayısıyla ayetin nazil olduğu zamanda “ymm” kökünün sözlük anlamında anlaşılması muhakkaktır. Ayette anlamını araştırdığımız kök, tefa’ul kalıbında fiil olarak geçmektedir. Allah Teâlâ burada su bulunmadığı ve abdest alınması gereken durumlarda kolaylık olması için su yerine toprakla abdest almanın ne şekilde olacağını tarif etmektedir.

Nisa 4/43. ayette geçen “ymm” kökü, Türkçe meallerde ekseriyetle fikhî terim anlamıyla “teyemmüm edin” denilerek tercüme edilmektedir. O da kelimenin aslının Türkçe harflerle yazılarak “teyemmüm edin” denilerek meal yapmışlardır. Bu meallerden farklı olarak Akdemir köke “bulmak”, Esed ise “almak” anlamlarını vermişlerdir. Diyanet İşlerinin yeni mealinde ise köke “yönelmek” anlamı verilerek isabetli bir çeviri yapıldığı görülmektedir.⁹³ Eski çevirisinde

⁸⁹ Salih Akdemir, *Son Çağrı Kur’an*, Ankara Okulu Yay. Ankara 2009, s. 44; Bakara, 2/267.

⁹⁰ Muhammed Esed, *Kur’an Mesajı Meal-Tefsir*, (çev. C. Koytak; A. Ertürk), İşaret Yay., İstanbul 2002, s. 81.

⁹¹ Zeyd b. Alî b. Hüseyin, *Tefsîrû garîbî'l-Kur’ân*, (thk. Muhammed Cevâd el-Hüseyinî el-Celâî), Dâru'l-Va'yi'l-İslâmî, Beyrut trsz., s. 154; Mukâtil b. Süleymân, *et-Tefsîrû'l-kebîr*, 1/222; Ebü'l-Muzaffer Mansûr b. Muhammed b. Abdilcebbar et-Temîmî el-Mervezî es-Sem'ânî, *Tefsîrû'l-Kur’ân*, Dâru'l-Vatan, Riyad 1997, 1/272; Emînü'l-İslâm Ebû Alî el-Fadl b. Hasan et-Tabersî, *Mecmau'l-beyân fî tefsîri'l-Kur’ân*, Dâru'l-Ulûm, Beyrut 2005, 11/155; Ebü'l-Kâsım Mahmûd b. Ömer ez-Zemaşerî, *el-Keşşâf an hakâ'iki gavâmizi't-tenzil ve uyûni'l-ekâvil fî vücûhi't-te'vil*, Mektebetü'l-Ubeykân, Riyad 1998, 1/498; Ebü Muhammed Abdülhak b. Gâlib b. Atıyye el-Endelüsî, *Muharrerü'l-veciz fî tefsîri'l-Kitâbi'l-Azîz*, Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, Beyrut 2001, 1/362.

⁹² Akdemir, *Son Çağrı Kur’an*, s. 84; Nisa, 4/43.

⁹³ Halil Altuntaş ve Muzaffer Şahin, *Kur’an-ı Kerim Meâlî*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yay., Ankara 2011, s. 95. Ayrıca bkz: Hayrettin Karaman, Mustafa Çağırıcı, İbrahim Kafi Dönmez ve Sadrettin Gümüş, *Kur’ân Yolu Meâlî*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yay., Ankara 2015, s. 84.

“teyemmüm” olarak hatalı çeviri yapılmıştır.⁹⁴ Maide suresinin 5/6. ayetinde ise köke Edip Yüksel “yönelmek” anlamını vermekle isabet etmiş olmasına karşın bu ayete de farklı olarak “dokunmak” anlamını vererek isabet edememiştir.⁹⁵ Tefsirlerde ise kökün anlamını açıklayan müfessirler, örnek olarak verdiğimiz ilk ayetteki gibi “تعمد” ve “تقصد” yani “kastetmek, amaçlamak, niyet etmek, yeltenmek, kalkışmak, yönelmek, bir tarafa doğru gitmek istemek” anlamlarını vermişlerdir.

4.2. Deniz

Anlamını araştırdığımız “ymm” kökü isim olarak Kur’an-ı Kerim’de sekiz defa geçmektedir. İsim olarak “deniz” anlamındadır. Örnek olarak Araf suresi 7/136. ayetini inceledik.

فَأَنْتَقَمْنَا مِنْهُمُ فَأَعْرَفْنَاهُمْ فِي النَّيْمِ بِأَنَّهُمْ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا وَكَانُوا عَنْهَا غَافِلِينَ

“bunun üzerine biz, onları **denizde** boğarak onlardan intikam almıştık; çünkü onlar, mucizelerimizi yalanlamışlar ve onları umursamamışlardı.”⁹⁶

Neredeyse bütün müfessirler “ymm” kelimesine “deniz” anlamını vermişlerdir. Bunun dışında ayetin bağlamını dikkate alarak kelimeye yakın anlamların verildiğini görmekteyiz.

İbranice olduğu söylenen “ymm” kökünün geçtiği bağlam dikkatle incelendiğinde Hz. Musa’yla yakından ilgili olayların anlatıldığı görülecektir.⁹⁷

Müfessirlere göre kelimenin anlamı “الْبَحْرُ /el-bahr” yani “deniz” demektir. İncelediğimiz müfessirlerin neredeyse hepsi bu manayı öngörmüşlerdir.⁹⁸ Zemahşeri kelimenin deniz anlamına geldiğini söyledikten sonra kelimenin iştikakının “التيمم /et-teyemmüm” yani “kastetmek” olduğunu belirtmektedir. Bunun açıklamasını ise “nitekim istifade edenler kendisine yönelmektedirler” şeklinde izah etmektedir.⁹⁹ Hâzin ise Zühri’den bir aktarmada bulunarak “ymm” kelimesinin Süryaniceden Arapçaya geçtiğini ve Arapçalaştırıldığını haber vermektedir. Buna göre kelime hem tuzlu hem de tatlı sudan oluşan su birikintisidir.¹⁰⁰

⁹⁴ <http://www.kuranmeali.org>, (19.08.2017).

⁹⁵ <http://www.kuranmeali.org>, (19.08.2017).

⁹⁶ Akdemir, *Son Çağrı Kur’an*, s. 165. A’raf, 7/136.

⁹⁷ A’raf, 7/136; Tâhâ, 20/39, 78, 97; Kasas, 28/7, 40; Zâriyât, 51/40.

⁹⁸ Zeyd b. Alî, *Tefsîrû garîbi’l-Kur’ân*, s. 198-199. Ayrıca bkz: Hûd b. Muhakkem el-Hüvvârî, *Tefsîrû kitâbillâhi’l-azîz*, Dâru’l-Garbi’l-İslâmî, Beyrut 1990, II/39; Ebû Ca’fer Muhammed b. Cerîr b. Yezîd el-Âmülî et-Taberî el-Bağdâdî, *Câmiu’l-beyân an te’vîli âyi’l-Kur’ân*, (thk. Abdullah b. Abdülmuhsin et-Türkî), Dâru’l-Hıcr, Kahire 2001, X/403; Semerkandî, *Bahru’l-Ulûm*, I/565; Ebû Muhammed Mekkî b. Ebî Tâlib Hammûş b. Muhammed el-Kaysî, *el-Hidâye ilâ bulûğî’n-nihâye fî ilmi meânî’l-Kur’ân ve tefsîrihî ve ahkâmihî ve cümelin min fûnûni ulûmih*, Câmiatü’s-Şârîka, BAE 2008, IV/2521; Ebû Ca’fer Muhammed b. el-Hasen b. Alî et-Tûsî, *et-Tibyân fî tefsîri’l-Kur’ân*, Dâru İhyâi’t-Türâsi’l-Arabî, Beyrut trsz., IV/524; Ebû’l-Hasen Alî b. Ahmed b. Muhammed el-Vâhidî, *el-Vecîz fî tefsîri’l-kitâbi’l-azîz*, Dâru’l-Kalem Yay., Beyrut 1995, I/410; Ebû Muhammed Muhyissünne el-Hüseyn b. Mes’ûd el-Begavî, *Me’âlimü’t-tenzil*, Dâru Tayyibe, Riyad 1989, III/273; Tabersî, *Mecmeu’l-beyân*, IV/254; Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed el-Kurtubî, *el-Câmi li-ahkâmî’l-Kur’ân*, Daru Âlemi’l-Kütüb, Riyad 2003, VII/272; Ebû’l-Abbâs Şihâbüddîn Ahmed b. Yûsuf b. İbrâhîm el-Halebî, *ed-Dürrü’l-masûn fî ulûmi’l-kitâbi’l-meknûn*, Dâru’l-Kalem, Şam trsz., V/437; Ebû’l-Fidâ’ İmâdüddîn İsmâîl b. Ömer b. Kesîr el-Kureşî ed-Dimaşkî, *Tefsîrû’l-Kur’âni’l-azîm*, Dâru Tayyibe, Riyad 1999, III/466; Ebû’l-Fazl Celâlüddîn Abdurrahmân b. Ebî Bekr es-Süyûtî, *ed-Dürrü’l-mensûr fî’t-tefsîr bi’l-me’sûr*, Merkezü lil-Buhûsi ve’d-Dirâsâti’l-Arabiyeti vel-İslâmiyye, Kahire 2003, VI/521; Ebüssuûd Muhammed, *İrşâdü’l-akli’s-selîm*, Dâru İhyâi’t-Türâsi’l-Arabî, Beyrut trsz., III/266; Kâdî Muhammed Senâullah el-Osmânî el-Mazharî, *Tefsîrû’l-Mazharî*, Dâru İhyâi’t-Türâsi’l-Arabî, Beyrut 2004, III/427; İbn Âşûr, *Tefsîrû’t-tahrîr ve’t-tenvîr*, IX/75.

⁹⁹ Zemahşerî, *Keşşâf*, II/498. Ayrıca bkz: Nizâmüddîn Hasen b. Muhammed b. Hüseyin en-Nîsâbürrî, *Garâibü’l-Kur’ân ve regâibü’l-furkân*, Dâru’l-Kütübîl-İlmiyye, Beyrut 1996, III/309; Ebû’l-Hasen Burhânüddîn İbrâhîm b. Ömer el-Bikâî, *Nazmü’d-dürer fî tenâsübi’l-âyât ve’s-süver*, Dâru’l-Kitâbi’l-İslâmî, Kahire trsz., VIII/43.

¹⁰⁰ Ebû’l-Hasen Alâüddîn Alî b. Muhammed b. İbrâhîm el-Hâzin el-Bağdâdî, *Lübâbü’t-te’vîl fî me’âni’t-tenzil*, Dâru’l-Kütübîl-İlmiyye, Beyrut 2004, II/242.

4.3.Nehir

Anlamını araştırdığımız “ymm” kökü Kur’an-ı Kerim’de iki ayette ve üç defa “nehir, ırmak” anlamında geçmektedir. Aynı ayette kök iki defa tekrar etmektedir. Firavun’un doğan erkek çocuklarını öldürtmesi sebebiyle Hz. Musa bebek iken Allah Teâlâ annesine vahyederek, bebeği bir sandukaya koymasını ve Nil nehrine bırakmasını emreder. Böylece Allah Teâlâ hem bebeği ölümden koruyacak hem de Allah’ın ve büyüyünce de Hz. Musa’nın düşmanı olacak olan Firavunun sarayında büyütecektir. Kökün “nehir, ırmak” anlamının verildiği ayetlerde genellikle Hz. Musa’nın annesine vahyedilen, bebeğin suya bırakılması hadisesi anlatılmıştır.

أَنْ أَذْفِيهِ فِي الثَّابُوتِ فَأَقْدِفِيهِ فِي الْيَمِّ فَلْيَلْقِهِ الْيَمُّ بِالسَّاجِلِ يَأْخُذْهُ عَدُوٌّ لِي وَعَدُوٌّ لَهُ وَالْأَقْبِيْتُ عَلَيْكَ مَحَبَّةً مَنِيَّ وَلِثَمَّعَ عَلَيَّ عَيْبِي

“Onu bir sandığa koy ve sandığı ırmağa bırak; ırmak onu kıyıya çıkaracaktır; bana düşman olan biri ve ona ilerde düşman olacak olan biri onu oradan alıp evlat edinecektir. Ve (böylece daha o çağda) kendi katımdan kutlu bir sevgiyle seni kuşattım ki, gözümün önünde yetişip olgunlaşsın.”¹⁰¹

Türkçe meallerde “ymm” köküne “deniz, derya, su ve ırmak” anlamları yüklenmiştir. Ancak ayetin anlattığı olay ve olayın gerçekleştiği yer göz önünde bulundurulduğunda “nehir” kastedildiği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla köke “nehir, ırmak” anlamı veren meal sahiplerinin isabetli oldukları görülmektedir.¹⁰² Köke “deniz, su ve ırmak” anlamı veren bazı meal sahipleri bundan kastın ne olduğunu açıklama babında parantez içinde “Nil” veya “Nil nehri” ifadesini kullanmışlardır.¹⁰³

Tefsirlerde de köke mana veren müfessirler bu ayette geçen “ymm” kökünün isim manası olarak “نهر النيل، النهر” yani “ırmak, nehir, Nil nehri” anlamını vermişlerdir.¹⁰⁴ Ayetin tefsirinde de her müfessir Hz. Musa’nın Nil nehrine annesi tarafından bırakılması ve firavun tarafından sarayında büyütülmesinden bahsetmişlerdir. Yapılan açıklamalara göre “ymm” kökü “nehir” anlamına da gelmektedir.¹⁰⁵

Değerlendirme

Arapçada “ymm” kökünün temel anlamı “yer kabuğunun çukur bölümlerini kaplayan su kütleleri” manasına gelmektedir. Sözlükler genelde kelimeye isim olarak “deniz, nehir” anlamları vermektedirler. Kelimenin kök anlamıyla ilişkisi olmadığını düşündüğümüz “kuş türü, kadın/mekân adı” gibi manaların da verildiğini görmekteyiz.

Fiil olarak ise “birisinin suya atılması/suda boğulması, suyun taşması” gibi anlamlar verilmektedir. Bazı lügatçiler “ymm” kelimesini “teyemmüm” kelimesi arasında ilişki kurarak “kastetmek, yönelmek” anlamlarını verdiklerini müşahede ettik. Kökün Kur’an-ı Kerim ayetlerinde fiil olarak “kastetmek, kalkışmak, amaçlamak, niyet etmek, yeltenmek, yönelmek” manalarına geldiğini lügat ve tefsirlerden çıkardık. Bunun dışında kelimenin kök anlamıyla irtibat kuramadığımız “istediğine ulaşan/elde eden” anlamlarının da verildiğini tespit ettik.

¹⁰¹ Tâhâ, 20/39.

¹⁰² Esed, *Kur’an Mesajı Meal-Tefsir*, s. 628. Ayrıca bkz: Mahmut Kısa, *Kısa Açıklamalı Kur’an-ı Kerim Meali*, Armağan Yay., Konya 2013, s. 298. Diğer mealler için bkz: http://www.kuranmeali.org/20/taha_suresi/39.ayet/kurani_kerim_mealleri.aspx, (19.08.2017).

¹⁰³ http://www.kuranmeali.org/20/taha_suresi/39.ayet/kurani_kerim_mealleri.aspx, (19.08.2017).

¹⁰⁴ Mekî b. Ebû Tâlib, *Hidâye ilâ bulûğî'n-nihâye*, IX/4634; Vâhidî, *Vecîz*, II/694; Sem’ânî, *Tefsîrü'l-Kur’ân*, III/329; Begavî, *Me’âlimü't-tenzil*, V/272; Tabersî, *Mecmeu'l-beyân*, VII/17; Ebu Abdillâh Fahrüddîn Muhammed b. Ömer b. Hüseyin er-Râzî, *Mefâtihu'l-gayb*, Dâru'l-Fikr, Beyrut 1981, XXII/52.

¹⁰⁵ Mukâtil b. Süleymân, *et-Tefsîrü'l-kebîr*, II/59. Ayrıca bkz: İbn Manzûr, *Lisânü'l-Arab*, IV/42; Ebû Hafs Ömer b. Ali b. Âdil, *el-Lübâb fî ulûmi'l-kitâb*, (thk. heyet), Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 1998, IX/288; İbn Âşûr, *Tefsîrü't-tahrîr ve't-tenvîr*, IX/75; Hâzin, *Lübâbü't-te'vîl*, II/242; Halebî, *ed-Dürü'l-masûn*, V/437; Abduh ve Rizâ, *Tefsîrü'l-menâr*, IX/95.

Söz konusu kökün Kur'an'daki kullanımı ve taşıdığı anlama gelince bazı istisnalar hariç isim olarak “deniz, nehir” anlamında kullanıldığını müşahede ettik.

Arapçaya “yemin” kelimesinin başka dilden geldiği bilinmektedir. Kökün Süryanicedeki bu anlamından dolayı Arapçadaki “ymn” kökündeki son harfin “n” değil “m” olması gerektiği sonucuna ulaştık. Bunun sonucu olarak “yemin” kelimesi Süryanicede öfkeli, sinirli, hatta küfürlü bir ruh halinde söylenmektedir. Anlam olarak da “yemin”de bir “kasten, taammüden” anlamlarını barındırmaktadır. Kur'an'da “yemin etmek” şeklinde fiil olarak kullanılmamıştır. Arapçada “yemin ederim” derken kökün son harfi “n” bazen kullanılmaz. Mesela “أَيْمَنَ اللهُ /eymenullâhe” ifadesinin yerine “أَيْمَ اللهُ /eymullâhe” ifadesi kullanılabilir. Her iki şekilde de yani, hem kökte “n” harfi ile hem de “n” siz ifade edilmektedir.

SONUÇ

Kur'an-ı Kerim'de “فَتَيْمَمُوا /feteyemmemû” sözcüğü fiil olarak üç defa geçmektedir. İnfak ile ilgili ayette geçen “ymm” köküne meallerde ve tefsirlerde “kastetmek, hedeflemek, amaçlamak, yeltenmek, yönelmek” anlamları verilirken teyemmüm abdestinin yapılışının tarif edildiği diğer iki ayette ise bir iki meal haricinde fıkıh ilmindeki terim anlamının kullanıldığını gördük. Ayetlerde geçen köke fıkıh ilmindeki terim anlamının verilmesinin bir hata olduğunu problem olarak tespit ettik. Hâlbuki İslami ilimler vahyin tamamlanmasından sonra oluşmuştur. Dolayısıyla ayetlerde geçen “ymm” kökünün fiil olarak sözlük anlamı veya kök anlamı kullanılması gerekirdi. Bu anlam kargaşasını çözmek için “ymm” kökü üzerinde artsüremlî bir araştırma yapılması zorunlu oldu.

Kökün vahiy sürecinin Tevrat dönemindeki anlamları İbranice ve Tanah sözlüklerinde araştırıldı. Ayrıca kökün Eski Ahit metinlerinden de anlamları tespit edildi. “ymm” kökü İbranice sözlüklerinde ve Tanah pasuklarında isim olarak “deniz, göl, ırmak, su, batı ve çokluk” anlamlarında kullanılmıştır. Denizin “çokluk ve bereket” anlamları hem Arapçada hem de Türkçemizde kullanılmaktadır. Mesela Türkçede “denizde kum, onda para” denildiği zaman o kimsenin çok zengin olduğu, parasının çok olduğu anlaşılır. Kökün “deniz” anlamından türetilen denizle ilgili anlamları olduğu “Akdeniz, Kineret Gölü, Nil” gibi özel isim olarak da anlamları vardır. Eski Ahit'te kökün fiil olarak anlamları geçmemektedir. İsim olarak “batı, batı tarafı” gibi yön belirten anlamlarından dolayı “kastetmek, yeltenmek, yönelmek” gibi fiil anlamlarını da zımında barındırmakta olduğu anlaşılmalıdır.

Yeni Ahit dönemine gelindiğinde kökün isim olarak “deniz, göl, su” temel manalarına geldiği gibi bunlardan türeyen “sahil, Tuz Denizi, Ölü Deniz, Büyük Deniz, Akdeniz” gibi anlamlara da gelmektedir. Bu yönüyle Eski Ahit'teki anlamlarıyla örtüşmektedir. Yeni Ahit döneminde bizim dikkatimizi çeken kökün fiil anlamlarının da olması ve kullanılmasıdır. Kök fiil olarak “yemin etmek, ant içmek” manasına gelmektedir. Kelimenin aslının İbraniceden geldiğini ifade edenler olduğu gibi Süryaniceden geldiğini ileri sürenler de olduğunu yukarıda ifade etmiştik.

Vahiy sürecinin son dönemi Kur'an-ı Kerim'de “ymm” kökünün anlam yüklenmelerini araştırdığımızda isim olarak “deniz ve nehir” anlamlarında kullanılmıştır. Kökün geçtiği ayetlerde konu itibarıyla Hz. Musa ve zamanında geçen olaylardan bahsedilmektedir. Vahyin kaynağı Allah Teâlâ olduğu için, bazen Tevrat'taki ifadelerin Kur'an'da da aynen geçtiğini görmekteyiz. Anlamını araştırdığımız “ymm” kökünün isim anlamı da bu tür sözcüklerdendir. Bundan dolayıdır ki bazı müfessirler kelimenin aslının İbranice olduğunu ifade etmişlerdir.

Kur'an'da “ymm” kökü fiil olarak “tefa'ul” kalıbında üç defa kullanılmıştır. İnfakla ilgili olan ayette köke “kastetmek, yeltenmek, amaçlamak, kalkışmak, niyet etmek” şeklinde doğru mana verilmiştir. Fakat teyemmümle alakalı iki ayette köke daha sonra kazandığı terim anlamı

verilmiştir. Araştırmamızın neticesinde elde ettiğimiz verilere göre bu mana yanlıştır. Nitekim bu iki ayetteki kökün anlamı “kastetmek, yeltenmek, amaçlamak, kalkışmak, niyet etmek” şeklinde olup infakla ilgili ayetteki manalarıyla aynıdır. Tefsirlerde ise köke fiil olarak anlam veren müfessirler her üç ayetteki köke “kastetmek ve amaçlamak” anlamına gelen “تعد” ve “تقصد” ifadeleriyle yorumlamışlardır.

Vahiy sürecinde “ymm” kökü Eski Ahit döneminde sadece isim anlamı olarak geçmektedir. Kök “deniz” anlamında Eski Ahit’te toplamda 396 defa kullanılmıştır. Yeni Ahit’te kök isim anlamının yanında “ant içmek, yemin etmek” şeklinde fiil anlamı da kazanmıştır. Kur’an döneminde ise kök hem isim hem de fiil olarak kullanılmıştır. Fiil olarak “yemin etmek, ant içmek” olarak değil de “kastetmek, amaçlamak” anlamlarına gelmektedir. Kökün Yeni Ahit döneminde kazandığı “yemin etmek, ant içmek” manası “kasten, taammüden” anlamlarını içermektedir.

KAYNAKLAR

- Abduh, Muhammed ve Rızâ, Reşîd, *Tefsîrû'l-menâr*, Dâru'l-Menâr, Kahire 1947.
- Akdemir, Salih, *Son Çağrı Kur'an*, Ankara Okulu Yay. Ankara 2009.
- Altuntaş, Halil ve Şahin, Muzaffer, *Kur'an-ı Kerim Meâli*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yay., Ankara 2011.
- Badawi, ElSaid M. ve Abdel Haleem, Muhamad, *Arabic-English Dictionary of Qur'anic Usage*, Brill Yay., Leiden 2008.
- Bar Bahlule, Hassano, *Lexicon Syriacum*, E Reipublicae Typographaeo, Paris 1901.
- Benyakar, İsrail ve Siliki, Yuda, *Türkçe-İbranice, İbranice-Türkçe Sözlük*, İtahdut Yotsei Turkiya be-Israel, İsrail 2011.
- Brown, Francis, Rolles, Samuel Driver ve Briggs, Charles Augustus, *A Hebrew and Chaldee Lexicon to the Old Testament*, Oxford University Press, Oxford 1939.
- El-Begavî, Ebû Muhammed Muhyissünne el-Hüseyn b. Mes'ûd, *Me'âlimü't-tenzil*, Dâru Tayyibe, Riyad 1989.
- El-Bikâî, Ebû'l-Hasen Burhânüddîn İbrâhîm b. Ömer, *Nazmü'd-dürer fî tenâsübi'l-âyât ve's-süver*, Dâru'l-Kitâbi'l-İslâmî, Kahire trsz.
- El-Cevherî, Ebû Nasr İsmâil b. Hammâd, *es-Sihâh*, Dâru'l-İlm li'l-Malâyîn, 4. baskı, Beyrut 1990.
- El-Ezherî, Ebû Mansûr Muhammed b. Ahmed, *Tehzîbü'l-luga*, ed-Dâru'l-Mısıriyye, Mısır 1964.
- El-Ferâhîdî, Ebû Abdîrrahmân el-Halîl b. Ahmed, *Kitâbü'l-ayn muratteben alâ hurûfi'l-mu'cem*, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 2003.
- El-Feyyûmî, Ebû'l-Abbâs Ahmed b. Muhammed b. Alî, *Misbâhu'l-münîr*, Lübnan Yay., Beyrut 1987.
- El-Fîrûzâbâdî, Ebû't-Tâhir Mecdüddîn Muhammed b. Ya'kûb b. Muhammed, *el-Kâmûsü'l-muhît*, Risâle Yay., 8. baskı, Beyrut 2005.
- El-Hâzin, Ebû'l-Hasen Alâüddîn Alî b. Muhammed b. İbrâhîm el-Bağdâdî, *Lübâbü't-te'vil fî me'âni't-tenzil*, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 2004.
- El-Hüvvârî, Hüd b. Muhakkem, *Tefsîrû kitâbillâhi'l-azîz*, Dâru'l-Garbi'l-İslâmî, Beyrut 1990.
- El-İsfahânî, Rağîb, *el-Müfredât fî garîbi'l-Kur'an*, Dâru'l-Kalem, 4. baskı, Şam 2009.
- El-Kurtubî, Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed, *el-Câmi li-ahkâmi'l-Kur'an*, Daru Âlemi'l-Kütüb, Riyad 2003.
- El-Mazharî, Kâdî Muhammed Senâullah el-Osmânî, *Tefsîrû'l-Mazharî*, Dâru İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, Beyrut 2004.
- El-Merâgî, Ahmet Mustafa, *Tefsîrû'l-Merâgî*, Mektebetü ve Matbaatü Mustafa el-Bâbî el-Halebî, Kahire 1946.
- El-Vâhidî, Ebû'l-Hasen Alî b. Ahmed b. Muhammed, *el-Vecîz fî tefsîri'l-kitâbi'l-azîz*, Dâru'l-Kalem Yay., Beyrut 1995.
- En-Nîsâbü'rî, Nizâmüddîn Hasen b. Muhammed b. Hüseyin, *Garâibü'l-Kur'an ve regâibü'l-furkân*, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 1996.
- Er-Râzî, Ebu Abdillâh Fahrüddîn Muhammed b. Ömer b. Hüseyin, *Mefâtihu'l-gayb*, Dâru'l-Fikr, Beyrut 1981.
- Esed, Muhammed, *Kur'an Mesajı Meal-Tefsir*, (çev. C. Koçak; A. Ertürk), İşaret Yay., İstanbul 2002.
- Es-Sem'ânî, Ebû'l-Muzaffer Mansûr b. Muhammed b. Abdilcebbar et-Temîmî el-Mervezî, *Tefsîrû'l-Kur'an*, Dâru'l-Vatan, Riyad 1997.
- Es-Semerkandî, Ebû'l-Leys Nasr b. Muhammed b. Ahmed b. İbrâhîm, *Bahru'l-ulûm*, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 1993.

- Es-Süyûfî, Ebû'l-Fazl Celâlüddîn Abdurrahmân b. Ebî Bekr, *ed-Dürrü'l-mensûr fî't-tefsîr bi'l-me'sûr*, Merkezü lîl-Buhûsi ve'd-Dirâsâtî'l-Arabiyeti vel-İslâmiyye, Kahire 2003.
- Es-Süyûfî, Ebû'l-Fazl Celâlüddîn Abdurrahmân b. Ebî Bekr, *el-Mühezzeb fimâ vakaa fî'l-Kur'an'i mine'l-muarreb*, (şrh. Et-Tihâmî er-Râcî el-Hâşimî), Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, Beyrut 1988.
- Et-Taberî, Ebû Ca'fer Muhammed b. Cerîr b. Yezîd el-Âmülî el-Bağdâdî, *Câmiu'l-beyân an te'vîli âyi'l-Kur'an*, (thk. Abdullah b. Abdülmuhsin et-Türkî), Dâru'l-Hıcr, Kahire 2001.
- Et-Tabersî, Emînü'l-İslâm Ebû Alî el-Fadl b. Hasan, *Mecmau'l-beyân fî tefsîri'l-Kur'an*, Dâru'l-Ulûm, Beyrut 2005.
- Et-Tûsî, Ebû Ca'fer Muhammed b. el-Hasen b. Alî, *et-Tibyân fî tefsîri'l-Kur'an*, Dâru İhyâi't-Türâsî'l-Arabî, Beyrut trsz.
- Ez-Zebîdî, Muhammed el-Murtazâ el-Hüseynî, *Tâcü'l-arûs min cevâhiri'l-Kâmûs*, et-Türâsü'l-Arabî, Kuveyt 2001.
- Ez-Zemahşerî, Ebû'l-Kâsım Mahmûd b. Ömer, *el-Keşşâf an hakâ'iki gavâmizi't-tenzîl ve uyûni'l-ekâvil fî vücûhi't-te'vil*, Mektebetü'l-Ubeykân, Riyad 1998.
- Farsi, Moşe, *Tora ve Aftara, Bamidbar*, Gözlem Yay., İstanbul 2010.
- Farsi, Moşe, *Tora ve Aftara, Bereşit*, Gözlem Yay., İstanbul 2010.
- Farsi, Moşe, *Tora ve Aftara, Devarim*, Gözlem Yay., İstanbul 2012.
- Farsi, Moşe, *Tora ve Aftara, Şemot*, Gözlem Yay., İstanbul 2007.
- Fürst, Julius ve Davidson, Samuel, *A Hebrew and Chaldee Lexicon to the Old Testament*, Bernhard Tauchnitz Yay., Leipzig 1867.
- Gesenius, Heinrich Wilhelm Friedrich, *Hebrew and Chaldee Lexicon to the Old Testament*, (haz. Tregelles), Baker Books Yay., A.B.D. 1996.
- <http://www.biblestudytools.com/lexicons/hebrew/kjv/yam-aramaic.html>, (08.12.2015).
- http://www.kuranmeali.org/20/taha_suresi/39.ayet/kurani_kerim_mealleri.aspx, (19.08.2017).
- İbn Abbâd, Ebû'l-Kâsım es-Sâhib İsmâîl, *el-Muhît fî'l-luga*, Âlemü'l-Kütüb, Beyrut 1994.
- İbn Âdil, Ebû Hafs Ömer b. Alî, *el-Lübâb fî ulûmi'l-kitâb*, (thk. heyet), Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, Beyrut 1998.
- İbn Âşûr, Muhammed et-Tâhir b. Muhammed, *Tefsîrü't-tahrîr ve't-tenvîr*, Dârü't-Tünüsî, Tunus 1984.
- İbn Atıyye, Ebû Muhammed Abdülhak b. Gâlib el-Endelüsî, *Muharrerü'l-vecîz fî tefsîri'l-Kitâbi'l-Azîz*, Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, Beyrut 2001.
- İbn Düreyd, Ebû Bekr Muhammed b. el-Hasen, *Cemheretü'l-luga*, Dâru'l-İlm li'l-Melâyîn, Beyrut 1987.
- İbn Fâris, Ebû'l-Hüseyn Ahmed b. Zekerıyyâ, *Mu'cemü mekâyisi'l-luga*, Daru'l-Fikr, Beyrut 1979.
- İbn Kesîr, Ebû'l-Fidâ' İmâdüddîn İsmâîl b. Ömer el-Kureşî ed-Dımaşkı, *Tefsîrü'l-Kur'âni'l-azîm*, Dâru Tayyibe, Riyad 1999.
- İbn Manzûr, Ebû'l-Fazl Cemâlüddîn Muhammed b. Mükerrrem, *Lisânü'l-Arab*, Dâru-Sâdır, Beyrut 1414.
- İbn Sîde, Ebû'l-Hasen Alî b. İsmâîl el-Mürsî, *el-Muhkem ve'l-muhîtu'l-a'zam*, (thk. Abdu'l-Hamid Hinravi), Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, Beyrut 2000.
- İbnü'l-Hâim, Ebû'l-Abbâs Şihâbüddîn Ahmed b. Muhammed b. İmâd, *et-Tibyân fî tefsîri garîbi'l-Kur'an*, Dâru'l-Garbi'l-İslâmî, Beyrut 2003.
- Jastrow, Marcus, *A Dictionary of the Targumim the Talmud Babli, Yerushalmi, Midrashic Literature*, G. P. Putnam's Sons Yay., New York 1903.
- Jeffery, Arthur, *The Foreign Vocabulary of the Qur'an*, Brill Yay., Leiden 2007.
- Karaman, Hayrettin, Çağrıç, Mustafa, Kâfi Dönmez, İbrahim ve Gümüş, Sadrettin, *Kur'an Yolu Meali*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yay., Ankara 2015.
- Kaufman, Judah Ibn-Shmuel, *English-Hebrew Dictionary*, Dvir Yay., Tel Aviv 1929.
- Kısa, Mahmut, *Kısa Açıklamalı Kur'an-ı Kerim Meali*, Armağan Yay., Konya 2013.
- Klein, Ernest, *A Comprehensive Etymological Dictionary of the Hebrew Language for Readers of English*, Carta Yay., Kudüs 1987.

- Lane, Edward William, *An Arabic-English Lexicon*, Librairie Du Liban Yay., Beyrut 1968.
- Maluf, Louis, *el-Müncid fi'l-lüğati ve'l-edebi ve'l-ulum*, el-Matbaatu'l-Katulikiyye, Beyrut 1956.
- Medkûr, İbrahim, *el-Mu'cemü'l-vecîz*, Talim ve Terbiye Bakanlığı Özel Baskı, Mısır 1994.
- Medkûr, İbrahim, *Mu'cemü elfâzi'l-Kur'âni'l-kerîm*, el-İdaratü'l 'Âmme li'l Mu'cemât ve İhya'it-Türâs Yay., Kahire 1989.
- Mekkî b. Ebû Tâlib, Ebû Muhammed Hammûş b. Muhammed el-Kaysî, *el-Hidâye ilâ bulûği'n-nihâye fi ilmi meâni'l-Kur'ân ve tefsîrihi ve ahkâmihî ve cümelin min fûnûni ulûmih*, Câmiatü's-Şârîka, BAE 2008.
- Mes'ûd, Cübrân, *er-Râid*, Dâru'l-İlm li'l-Melâyîn, Beyrut 1992.
- Muhammed, Ebüssuûd, *İrşâdü'l-akli's-selîm*, Dâru İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, Beyrut trsz.
- Mukâtil b. Süleymân, *et-Tefsîrû'l-kebîr*, Müessesetü't-Tarihi'l-Arabî Yay., Beyrut 2002.
- Mustafa, İbrahim, Abdülkadir, Hamid, Zeyyat, Ahmed Hasan ve Neccar, Muhammed Ali, *el-Mu'cemu'l-vasît*, Mektebetü's-Şuruki'd-Devliyye, Kahire 2004.
- Mutçalı, Serdar, *Arapça-Türkçe Sözlük*, Dağarcık, İstanbul 1995.
- Okuyan, Mehmet, *Çok Anlamlılık Bağlamında Kur'ân Sözlüğü*, Düşün Yay., İstanbul 2015.
- Penrice, John, *A Dictionary and Glossary of the Koran*, Adam Yay., Londra 1873.
- Raffalovitch, Isaiah, *Anglo-Hebrew Modern Dictionary*, Express Yay., Londra 1926.
- Roy, William, *A Complete Hebrew-English Dictionary*, John F. Trow & Co. Yay., New York 1846.
- Scharfstein, Ben-Ami ve Sappan, Raphael, *Milon Angli-İvri*, Dvir Yay., Tel Aviv 1961.
- Semîn el-Halebî, Ebû'l-Abbâs Şihâbüddîn Ahmed b. Yûsuf b. İbrâhîm, *ed-Dürrü'l-masûn fi ulûmi'l-kitâbi'l-meknûn*, Dâru'l-Kalem, Şam trsz.
- Shachter, Haim, *The New Universal Hebrew-English Dictionary*, Yavneh Publishing House, Tel Aviv 1960.
- Shoshan, Avraham Even, *HaMilon HeHadash*, Kiryath Sepher Yay., Kudüs 1979.
- Smith, J. Payne, *A Compendious Syriac Dictionary*, Oxford, New York 1903.
- Waldstein, Abraham Solomon, *English-Hebrew Dictionary*, Mizpah Publishing, Kudüs trsz.
- Wehr, Hans, *A Dictionary of Modern Written Arabic*, Otto Harrossowitz, 3. baskı, Wiesbaden 1971.
- William, Robertson, *Robertson's Compendious Hebrew Dictionary*, Bath Yay., y.y. 1814.
- Zeyd b. Alî b. Hüseyin, *Tefsîrû garîbi'l-Kur'ân*, (thk. Muhammed Cevâd el-Hüseynî el-Celâlî), Dâru'l-Va'yi'l-İslâmî, Beyrut trsz.